

## АБ ЧЫМ ГУДЗЕ ВЕЧНАЯ ПРАЦАЎНІЦА?

### РАТУЕМ ПЧОЛ



Фота Анастасія ДРЫБАСА.

Праз 20 гадоў пчолы могуць знікнуць з твару зямлі — такая навіна нядаўна ўскалыхнула прасторы інтэрнэту. Па звестках расійскіх пчаляроў, толькі з пачатку XXI стагоддзя колькасць гэтых насякомых у Расіі скарацілася ў тры разы. Прыкладна такая ж сітуацыя назіраецца і ў іншых краінах Еўропы і свету. І калі не прымаць ніякіх захадаў, усяго праз два дзесяцігоддзі пчол на планеце можа наогул не застацца.

Ці спраўдзяцца гэтыя неспрыяльныя прагнозы? Якія фактары ўплываюць на дабрабыт пчаліных сем'яў ва ўсім свеце і Беларусі ў прыватнасці? Мы пацікавіліся ў навукоўцаў, спецыялістаў-аграрыяў і саміх пчаляроў.

#### Нашы пчолы насамрэч не нашы

На тэрыторыі сучаснай Беларусі яшчэ 100—200 гадоў таму жыла сярэдняеўрапейская (або еўрапейская цёмная) меданосная пчала (лац. *Apis mellifera mellifera*). Сёння яна не існуе ў нашай прыродзе. З-за агрэсіўнасці пчаляры не любілі мясцовых пчол. Таму сталі заводзіць замежныя расы — каўказянку, краінку (карніку), італьянку, а таксама розныя лініі гэтых парод. Спароўваючыся паміж сабой у прыродзе, мясцовыя і завозныя расы паступова звялі на нішто папулярныя сярэдняеўрапейскія пчолы.

Па словах **Алега ПРЫШЧЭПЧЫКА**, старшага навуковага супрацоўніка лабараторыі наземных беспазаваночных жывёл НПЦ НАН Беларусі па біярэсурсах, пчолы, якія жывуць сёння ў Беларусі, марфалагічна, фізіялагічна не прыстасаваны да нашых прыродных умоў. Ім патрэбна больш вільготная або цёплая зіма, іншыя батанічныя сямействы раслін. Яны не могуць выжыць без дапамогі

чалавека. Таму свабодныя раі дрэнна зімуюць, яны часта гінуць або становяцца малалікімі. З-за неспрыяльных зімовых тэмператур, недахопу корму і хвароб узнікаюць праблемы і на пчалініках.

#### Калапс пчалінай сям'і

Але ў апошні час знікненне і гібель пчол пачалі развівацца сур'ёзнымі тэмпамі ва ўсім свеце. Так, у 2004—2005 гадах у Іспаніі вымерла 40% пчалінага «пагалоўя», у 2006—2008 гадах у Японіі загінула каля 25% пчаліных сем'яў. Зіма 2007—2008 гадоў стала сур'ёзным выпрабаваннем для многіх пчаляроў свету: у асобных раёнах на поўдні Германіі загінула да 80% пчол, а ў Канадзе — 27%; амаль на 40% скарацілася колькасць пчол у Расіі і на 50% — у Італіі. У 2009 годзе траціна пчол у ЗША таксама не перажыла зіму. У Беларусі гэтая праблема ўпершыню масава праявілася ў 2002 годзе, калі па непацверджаных звестках загінулі прыкладна дзве траціны пчаліных сем'яў у краіне.

Гэты феномен атрымаў назву «асенні злёт» ці «калапс пчаліных

сем'яў». Так, позняя восенню цалкам падрыхтаваная да зімы сям'я падчас чарговага агляду або кантролю часам аказваецца абсалютна без пчол або з невялікай жменей насякомых, якія відавочна не дажывуць да вясны.

Сёння навукоўцы і пчаляры ўсяго свету спрабуюць вызначыць прычыны гэтага феномену. Версіі вылучаюцца розныя — пачынаючы ад амаль фантастычных (уплыў базавых станцый мабільнай сувязі або сілавых ліній электраперадач), заканчваючы больш абгрунтаванымі навукай.

#### Клешч-шкоднік

Найбольш верагоднай прычынай знікнення пчол навукоўцы называюць вараатоз — хваробу, якая выклікаецца клешчом вараа, што з сярэдзіны мінулага стагоддзя пачаў распаўсюджвацца з Індыі па ўсім свеце.

Па словах **Дзмітрыя РАХМАТУЛІНА**, кіраўніка лабараторыі пчалярства Інстытута пладаводства, упершыню пра гэтую хваробу ў нашай краіне загаварылі ў 1978 годзе. За апошні час яна моцна эвалюцыянавала і працягвае ўдасканальвацца. Эфектыўнасць прэпаратаў супраць гэтага захворвання падае з кожным годам, бо ў клешчоў выпрацоўваецца да іх імунітэт.

Вірусы, якія перадаюцца пчолам з клешчамі, а іх налічваецца каля 20, — сур'ёзная праблема для развіцця пчалярства. Яны глыбока пранікаюць у арганізм насякомага, пашкоджваючы ўсе яго сістэмы, у тым ліку і выклікаючы такія неадэкватныя паводзіны, як пакіданне вулля сям'ёй.

— Гэтая з'ява цалкам падкантрольная пчалярам, — кажа **Васіль КАВАЛЕЦ**, старшыня салігорскага міжраённага грамадскага аб'яднання

пчаляроў «Бортнік». — Трэба толькі карыстацца якаснымі ветэрынарнымі прэпаратамі, выконваць ратацыю прэпаратаў па гадах, каб пазбегнуць прывыкання да іх клешча. На жаль, не ўсе пчаляры выконваюць рэкамендацыі па падрыхтоўцы пчол да зімоўкі, у тым ліку і барацьбе з клешчом, што і становіцца прычынай злёту.

#### Чым лячыць будзем?

Адсутнасць якасных прэпаратаў для лячэння пчол — яшчэ адна важная праблема. Па словах Дзмітрыя Рахматуліна, лекі ад вараатозу ў нашай краіне не выпускаюцца. Прэпараты з Еўропы часта недаступныя па цане беларускім пчалярам, а расійскія не заўсёды адпавядаюць заяўленым якасцям. Таму пчолы часта гінуць ад спадарожных хвароб, выкліканых клешчом.

(Заканчэнне на 8-й стар.)



Фота Анастасія КЛЕШЧУКА.

### ■ На слыху

#### Калі ў нас з'явіцца «зялёныя» прадукты?

Усё часцей даводзіцца чуць, што з-за інтэнсіўнай сельскай гаспадаркі, якая стараецца накарміць чалавецтва, дэградуецца глебы. Альтэрнатывай традыцыйнаму земляробству лічыцца арганічная сельская гаспадарка. Пры вырошчванні прадуктаў па гэтай тэхналогіі не выкарыстоўваюцца пестыцыды, гербіцыды, у саміх прадуктах адсутнічаюць харчовыя дабаўкі. Спецыялісты прызнаюць: такі від гаспадаркі зніжае нагрузку на зямлі і, адпаведна, негатыўны ўплыў на клімат. Праўда, пакуль яна не карыстаецца папулярнасцю: па словах галоўнага агранома аддзела аграхіміі і аховы раслін Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчавання **Міхаіла АРЛОВА**, у свеце менш за 1% сельскагаспадарчых земляў выкарыстоўваецца пад такі від земляробства. Але з году ў год колькасць «зялёных» гаспадарак павялічваецца.

Намеснік міністра **Мінсельгасхарчу Уладзімір ГРАКУН** запэўнівае, што ў нашай краіне маюцца добрыя напрацоўкі — напрыклад, распрацавана тэхналогія вырошчвання бахчавых культур. Ужо больш за мільён га земляў знаходзіцца ў карыстанні фермераў, арганічным земляробствам

займаюцца ў 14 гаспадарках. Праводзіцца вучэбныя курсы па арганічнай сельскай гаспадарцы, працуюць чатыры сертыфікацыйныя кампаніі.

Аднак прадаваць сертыфікаваную «зялёную» прадукцыю немагчыма, пакуль не будзе прынята адпаведнага закона. На III Міжнароднай



канферэнцыі па арганічнай сельскай гаспадарцы, якая нядаўна адбылася ў Мінску, спецыялісты абмеркавалі канцэпцыю будучага закона аб арганічнай сельскай гаспадарцы, якая ўжо падрыхтавана Мінісельгасхарчам і знаходзіцца

## ЗАКОН ДЛЯ «АРГАНІКІ»

еўрапейскі рынак, — упэўнена кіраўнік праекта «Тэхнічная дапамога для падтрымкі развіцця «зялёнай» эканомікі ў Беларусі» **Надзя БОНЕВА**. — У рамках праекта «зялёнай эканомікі» міжнародны эксперт Вяра Стэфанавіч падрыхтуе аналіз заканадаўства ў дзвюх краінах Еўрасаюза, а пасля дасць рэкамендацыі па адаптацыі вашага заканапраекта. Яны будуць гатовы ў сакавіку наступнага года. Акрамя таго, спецыялісты дадуць заўвагі па экалагічнай маркіроўцы і сертыфікацыі прадукцыі.

Міжнародныя эксперты раяць выбраць кампетэнтны орган для развіцця сектара арганічнай сельскай гаспадаркі, напрыклад Мінсельгасхарч. У ім мусяць з'явіцца асобнае падраздзяленне па гэтым напрамку. Для далейшага праасоўвання арганічнай сельскай гаспадаркі трэба мець сістэму

кантролю і рэестр фермераў, вытворцаў, прадаўцоў, кантрольных органаў.

Іншае пытанне, якое ўзнікае на конт арганічнай прадукцыі, — яе рэалізацыя. Не сакрэт, што ў Германіі спажываюць «пераплочваюць» за арганічныя прадукты на 20% і, хоць набываюць менш, затое ўпэўнены ў якасці і экалагічнасці. Вынікі сацыялагічных даследаванняў паказваюць: больш за палову беларусаў гатовы набываць арганічную прадукцыю па больш высокіх цэнах.

**Міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Андрэй КАЎХУТА** адзначае: — Вядома, арганічныя прадукты будуць даражэйшымі за звычайныя. Аднак добрая якасць мусяць забяспечыць запатрабаванасць гэтай прадукцыі.

Кацярына РАДЗЮК radziuk@vziazda.by